

Õpilased, üliõpilased ja vastsed doktorid Emakeele Seltsi teadusüritustel

Marit Alas

Emakeele Seltsi teadussekretär

Emakeele Seltsi tegevuses on üliõpilasnoored alates asutamisest 1920. aastal mänginud ettekande- ja murdekogumistöös olulist osa. Esimene Tartu üliõpilaste ettekannetega täidetud koosolek toimus 1965. aastal Tallinnas, 1976. aastal jõudsid Tallinna üliõpilased oma ettekannetega esinema Tartusse. Tartu ja Tallinna üliõpilaste esimene ühine ettekandekoosolek peeti 1978. aasta kevadel Tallinnas ning alates 1988. aastast hakati kasutama Emakeele Seltsi üliõpilasettekannetele keskendunud koosolekute kohta nimetust *üliõpilaskonverents*. Algselt kevadel toimunud konverentsidest kasvas pärast pisikest pausi alates 2006. aastast välja traditsioon pidada eesti filoloogia ja lähialade tudengite konverentse sügiseti Euroopa keeltepäeva kandis 26. septembril, vaheldumisi asukohaga Tartus ja Tallinnas. Konverentsil saavad lisaks üliõpilastele oma keealaseid uurimistulemusi tutvustada ka gümnaasiumiõpilased. (Mei 2021: 544–545)

Euroopa keelte päeva üliõpilaskonverents

Tänavune Euroopa keelte päeva üliõpilaskonverents toimus 27. septembril Tartu Ülikoolis, kus tutvustati 2024. aastal valminud uurimistöid. Pärast Emakeele Seltsi esimehe Helle Metslangi tervitussõnu tutvustati kahes sektsioonis nelja magistritööd, kolme bakalaureusetööd, kaht õpilastööd ja üht kursusetööd.

Esimest sektsiooni „Eesti keel luubi all“ juhatas Kertu Zahharov. Konverentsi esimese ettekande tegi Saara Liis Jõerand, kes tutvustas oma Tartu Ülikoolis kaitstud magistritööd „Ortograafia stilistilise vahendina

eesti nüüdisluules“.¹ Renate Pajusalu ja Mart Velskri juhendatud töös uuriti, milliseid ortograafilisi kõrvalekaldeid eesti nüüdisluules leidub ja mis on nende stilistiline funktsioon. Töös eristatud viis ortograafiliste kõrvalekallete stilistilist funktsiooni on autoristiili loomine, keelekommentaar, eri keelevariantidele viitamine, lugemisprotsessi kontrollimine ja keelemäng.

Tallinna Ülikoolis Reili Arguse juhendamisel kaitstud magistritööd „Kausatiivide kasutus 4–5-aastaste eesti laste keeles“ esitles Anna Maria Jäetma. Magistritöö eesmärk oli teha kindlaks, kuivõrd tajuvad 4–5-aastased lapsed kausatiivide moodustamist kui produktiivset protsessi ja mitte sõnavara omandamist ning kuivõrd sõltub kausatiivi kasutuse seos tegija elususega. Tööst järeldus, et vaadeldud vanuses eesti keelt kõnelevad lapsed pigem ei kasuta kausatiivseid struktuure produktiivselt. Üldiselt eelistavad eesti lapsed kasutada leksikaalseid kausatiive, kuid nähes, et tegevuse põhjustajaks on inimene, kasutavad nad pigem tuletatud kausatiive.

Elsa Mensalo tegi ettekande „Piiblist pärit fraseoloogismide tundmine ja kasutus eesti keelt emakeelena ja teise keelena kõnelevate üliõpilaste hulgas“. Tartu Ülikoolis Külli Habichti ja Maarika Terali juhendatud bakalaureusetööst selgus, et eesti emakeelega üliõpilased tunnevad Piiblist pärit väljendeid keskmiselt 70% ulatuses ja eesti keelt teise keelena kõnelevad üliõpilased 50% ulatuses. Kõige tuntumad ja kasutatumad väljendid olid enamasti lühikesed ja eesti keeles sageli levinud (nt *südan* *puistama*; *kurja juur*).

Jaana Visnapuu andis ülevaate oma Tallinna Ülikoolis kaitstud magistritööst „Eesnimede käänamine tegelikus kasutuses“, mille juhendaja oli Annika Hussar. Uurimuses analüüsiti 30 muutmisprobleeme tekitava eesnime (nt Toomas, Marek, Triin ja Lumi) käänamist. Ühe kokkuvõtva tulemusena on võimalik näha nimekasutaja soovi säilitada käänamisel nime algkuju.

Esimese sektsiooni lõpetas August Lippuse Hugo Treffneri Gümnaasiumis valminud õpilastöö „Noorte eesti keele kõnelejate suulise kõne refereerimisviisid“ tutvustamisega. Liina Lindströmi ja Tiina Pluumi juhendatud töös uuriti, keda noored eesti keele kõnelejad suulises kõnes

¹ Loe magistritöö kohta lähemalt Saara Liis Jõeranna artiklist „Õigekirjanormide nihetamisest ja peegeldamisest luules“, mille leiad selle ajakirjanumbri üliõpilastööde rubriigist.

refereerivad, millisel moel esitatud sõnumeid nad refereerivad ja milliseid keelelisi vahendeid refereerimiseks kasutavad. Selgus, et kõige rohkem refereerivad noored omaenda ja üldistatud kolmandate isikute sõnumeid. Noortekeele refereerimismarkerite seas tõuseb esile inglise malli järgiv konstruktsioon *olema nagu*.

Üliõpilaskonverentsi teist poolt „Keeled kõrvuti“ juhatas Saara Liis Jõerand. Urmet Lepasson andis ülevaate Tallinna Ülikoolis kaitstud magistriltööst „Inglise vaba *ing*-tarindi eestikeelsetest vastetest“. Tiina Rüütmaa juhendatud töös uuriti, mis vasteid määruslikule *ing*-tarindile tõlkes on valitud ja mis võivad olla selle valiku põhjused, vaadates tarindite semantilist funktsiooni, prepositsiooni, tegevussubjekti ja positsiooni lauses. Leiti, et referentsiaalselt sõltuva vaba *ing*-tarindi üks võimalikest vastetest eesti keeles on konverbitarind: *des*-tarind või eituse puhul *mata*-tarind.

Seejärel tegi Johannes Sarapuu ettekande „Eestirootsi keelekontakti mõju Harju-Madise, Risti ja Noarootsi murrakus“, mis põhines Tartu Ülikoolis Miina Norviku ja Eva Liina Asu-Garcia juhendatud bakalaureusetööl. Töö fookuses oli eestirootsi keele mõju Loode-Eesti murrete morfosüntaksile. Ühe olulise tulemusena järeldus, et vähemalt objektikäände eripärase kasutuse sageduses väljendub piirkonna sotsiolingvistiline olukord: seda esines seda rohkem, mida tugevam oli kontakt rootslastega ning mida rohkem oli kakskeelseid.

Meeta Kõljalg pidas ettekande „Meeltesegaduse väljendumine Nonnose antiikpoeemi „Dionysiaka“ kahe tegelase näitel“ oma bakalaureusetöö põhjal. Tartu Ülikoolis Kadri Novikovi juhendatud töös uuriti Nonnose „Dionysiaka“ (5. saj pKr) kahe kõrvaltegelase Ino ja Athamase hullumeelsuse väljendumist. Leiti, et kuigi mõlema tegelase hullumeelsust on Nonnos kujutanud sarnaste joontega, on nende hulluse erinev iseloom tingitud ennekõike tegelaste soost.

Aleksandra Karpuhhin tutvustas ettekandes „George Orwelli „1984“ düstoopiline ühiskond“ oma Parksepa Keskkoolis valminud 11. klassi ingliskeelset uurimistööd „The Dystopian Society of „1984“ by George Orwell“. Õpilastöö juhendaja oli Grete Lepa. Töös uuriti George Orwelli raamatu „1984“ düstoopilist maailma. Lisaks teose sisu tutvustamisele analüüsiti raamatu põhisõnumeid ning leiti seoseid sümbolika ja päriselu poliitiliste probleemide vahel.

Konverentsi lõpetas Kertu Zahharov ettekandega „Tšerokii keel“, mis põhines Tartu Ülikooli kursuse „Maailma keeled“ lõputööl ning mida juhendasid Ilona Tragel ja Liisa-Maria Komissarov. Tšerokii keel, üks Põhja-Ameerika põliskeeli, on välja suremas, seda kasutavad peamiselt vaid vanemad inimesed. Töös uuriti tšerokii keele üldandmeid (ajalugu, elujõulisus, elavdamine) ning tehti kokkuvõtte keele fonoloogilistest ja morfoloogilistest omadustest ning sõnavarast. Ettekannet ilmestasisid video- ja audionäited tšerokiide ja nende keele kohta.

Ettekannete teesid leiab Emakeele Seltsi kodulehelt: <https://www.emakeeleselts.ee/koik-teated/uliopilaskonverents-2024/>.

Vastsete doktorite konverents

Lisaks iga-aastasele üliõpilaskonverentsile korraldab Emakeele Selts üle aasta vastsete doktorite konverentsi. Esimest korda tutvustasid oma doktoritööde vaatenurki J. V. Veski päeva osana 2022. aastal Helin Kask ettekandega „Inglise-eesti koodikopeerimine Eesti blogides ja vlogides“, Kristina Koppel „Näitelausete korpuspõhine automaattuvastus“, Marju Taukar „Kvantitatiivne lähenemine tõlketeaduses – päriselt?“ ja Mariann Proos „Eesti keele kogemustajuvõrde tähendused ja kasutus“.

2024. aastal kasvas üritus iseseisvaks konverentsiks, mis toimus 5. aprillil Tartu Ülikoolis. Oma väitekirju tutvustasid viimase paari aasta jooksul kaitsnud värsked doktorid. Konverentsi esimest poolt juhatas Andra Kütt-Leedis ning teist Tiina Paet. Ettekandeid pidasid Andra Annuka-Loik „Naer ja naerev hää eesti suulises suhtluses“, Triin Todesk „Kliitlik *džyk* tegusõnade modifitseerijana komi keeles“, Tiina Paet „Võõra-ainese kinnistumine eesti keeles: keelekorralduslik ja leksikograafiline vaade“, Andra Kütt-Leedis „5–8-aastaste eesti laste keeleline areng ja selle seos keelelise kasvukeskkonnaga“ ja Milda Kurpniece „Liivi jussiviiv Kesk-Balti areaalis“.

Kava leiab Emakeele Seltsi kodulehelt: <https://www.emakeeleselts.ee/koik-teated/vastsete-doktorite-konverents-5-4-2024-kl-12-15-tartus/>.

Koolinoorte keelelaager „Wihs sadda ahstat Mah-keele kirjutut Sanna“

21.–22. septembril 2024 toimus koolinoorte keelelaager „Wihs sadda ahstat Mah-keele kirjutut Sanna“. Seekordne Emakeele Seltsi korraldatav laager oli järjekorras juba üheteistkümnnes ning keskendus vanale kirjakeelele, mis on ka järgmise, eestikeelse raamatu ja eesti kirjakeele juubeli aastal toimuva emakeeleolümpiaadi teema.

Laagris osales 33 koolinoort 8.–12. klassist. Esindatud olid õpilased Jõgevalt, Kadrinast, Laevalt, Otepäält, Paladelt, Põlvast, Rakverest, Raplast, Tabasalust, Tallinnast, Tartust, Valgast, Viljandist, Võrust ja Ülenurmelt.

Ettekandeid pidasid ja töötube tegid keeleteadlased Külli Habicht, Külli Prillop ja Kristiina Praakli Tartu Ülikoolist, Annika Viht ja Madis Jürviste Eesti Keele Instituudist ning Andra Kütt-Leedis Tallinna Ülikoolist. Viktoriini korraldas Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi doktorant Mari-Liis Korkus.

Laagri täpsema ajakava ja ettekannete teemad leiab <https://www.emakeeleselts.ee/koik-teated/keelelaager-2024/>.

Kokkuvõtteks

Emakeele Seltsi koostöö tulevaste, praeguste ja endiste tudengitega on osutunud viljakaks, pakkudes noortele teadlastele ja keelehuvilistele võimaluse tutvustada oma uurimistemasid avatud ja toetavas keskkonnas. Samuti rikastavad ühised koosviibimised keelehuviliste noortega keeleteadlaste endi maailma ning annavad võimaluse värsketeks aruteludeks ja tulevaseks koostööks.

Viidatud kirjandus

Mei, Killu 2021. Emakeele Seltsi väliskeelepäevadest ja teistest seltsivälistest ettevõtmistest. – Emakeele Selts 1920–2020. Koost Jüri Valge. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Selts, 530–547.